

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 120/2010-27

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 12. mája 2010 v senáte zloženom z predsedu Jána Auxta a zo sudcov Ľubomíra Dobríka a Rudolfa Tkáčika prerokoval sťažnosť L. P., R., zastúpeného advokátkou JUDr. G. Č., K., pre namietané porušenie jeho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Krajského súdu v Košiciach č. k. 8 CoP/131/2009-311 z 30. septembra 2009 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo L. P. na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Krajského súdu v Košiciach č. k. 8 CoP/131/2009-311 z 30. septembra 2009 p o r u š e n é b o l o .

2. Rozsudok Krajského súdu v Košiciach č. k. 8 CoP/131/2009-311 z 30. septembra 2009 z r u š u j e a v e c v r a c i a Krajskému súdu v Košiciach na ďalšie konanie.

3. Krajský súd v Košiciach je povinný uhradiť L. P. trovy konania v sume 254,88 € (slovom dvestopäťdesiatštyri eur a osemdesiatosem centov) do dvoch mesiacov od doručenia tohto nálezu na účet jeho právnej zástupkyne advokátky JUDr. G. Č., K.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) uznesením č. k. III. ÚS 120/2010-14 z 23. marca 2010 prijal na ďalšie konanie sťažnosť L. P. (ďalej len „sťažovateľ“) pre namietané porušenie jeho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozsudkom Krajského súdu v Košiciach (ďalej len „krajský súd“) č. k. 8 CoP/131/2009-311 z 30. septembra 2009.

Sťažovateľ vo svojej sťažnosti uviedol:

«Porušovanie svojich základných práv na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy SR, ako aj čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd vidím v tom, že mi bola nespravodlivo uložená povinnosť plnenia príspevku na výživu rozvedeného manžela podľa § 92 ods. 1 zákona o rodine č. 94/1963 Zb. a to na základe nedostatočne zisteného skutkového stavu veci, nedostatočným vysporiadaním sa s predloženými dôkazmi, súdy procesným pochybením a to porušením mojich obhajovacích práv dospeli na základe nimi vykonaného dokazovania k nesprávnym skutkovým zisteniam, na základe čoho súdy dospeli k nesprávnemu právnemu posúdeniu veci...»

Okresný súd Košice II neakceptoval moje argumenty, že bývalá manželka sama požiadala o rozviazanie pracovného pomeru dohodou, sama požiadala o vyradenie z evidencie uchádzačov o zamestnanie, pričom pri rozhodovaní o žiadosti bývalej manželky

ako navrhovateľky v konaní o ustanovenie zástupcu z radov advokátov a oslobodenie od platenia súdnych poplatkov z dôvodu, že je poberateľkou opatrovateľského dôchodku Okresný súd Košice II uznesením č. 29C 10/04-37 zo dňa 04. 04. 2005 rozhodol tak, že neustanovil navrhovateľke advokáta na zastupovanie v konaní, pretože v danom konaní mal súd za to, že u navrhovateľky nie sú vzhľadom na výšku peňažného príspevku za opatrovanie, ktorý poberala v tejto sume v sume 5.797.- Sk predpoklady na oslobodenie od súdnych poplatkov a s ohľadom na predmet konania nie je daná ani potreba ustanovenie právneho zástupcu.

Krajský súd v Košiciach, ktorý na neverejnom zasadnutí sa s touto otázkou nielenže nevysporiadal, ale odmietol môj návrh vykonať dokazovanie ustanovením znalca z odboru ekonómia a manažment, odvetvie účtovníctvo, prípadne odvetvie financie za účelom objektivizovania hospodárskeho výsledku spoločnosti, v ktorých mám účasť, v procese súdneho dokazovania, čím vytyká aj popretie obhajovacích práv.

Krajský súd, ktorý odvolanie zamietol, sa stotožnil so závermi konajúceho súdu a nezhliadol nesprávne právne posúdenie zisteného skutkového stavu veci, navyiac sám prispel k v procesnému pochybeniu obhajovacích práv, keď odmietol pribrať do konania znalca, pričom len na základe takto vykonaného dokazovania, t. j. bez objektivizovania hospodárskeho výsledku spoločnosti, v ktorých mám účasť, mohli súdy oboch stupňov dospieť k nesprávnym skutkovým zisteniam v merite veci.

Uvedeným postupom súdov mi boli zmarené základné práva a to právo na obhajobu v celom súdnom konaní účinným spôsobom, konaním súdov bol popretý ich účel a význam.

Ako z uvedeného vyplýva, súd porušil moje základné právo na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy SR, pričom porušil aj čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Rozhodnutím súdov bol porušený základný článok Základných zásad zákona o rodine, ak bol priznaný nárok na príspevok rozvedeného manžela s časovým odstupom 25-tich rokov, mám za to, že presúvať ekonomickú zodpovednosť na bývalého manžela v takom dlhom časovom horizonte, je neprimeraným zaťažovaním a nemá oporu ani v princípoch rodinného práva, na koľko v prípade bývalých manželov už nemožno hovoriť o rodine, nemožnosť a neschopnosť samostatne sa živiť, ktorá je účelovo subsumovaná zo strany navrhovateľky ako bývalej manželky, ktorej manželstvo s odporcom bolo

rozvedené v minulom storočí roku a to v r. 1984, pod celodennú starostlivosť chorej dcéry, ktorá je dospelá a má zabezpečenú starostlivosť aj prostredníctvom štátu ako každý iný občan s týmto postihnutím, nie je a nemôže byť v kauzálnej súvislosti so stavom rozvedenej manželky, ktorá netrpí zdravotnými problémami a má možnosť sa zamestnať, ktorá tak využívajúc zákonnú normu uplatňuje svoj nárok na úkor porušenia práva odporcu garantované Ústavou SR v čl. 12 ods. 4, t. j. „Nikomú nesmie byť spôsobená ujma na právach preto, že uplatňuje svoje základné práva a slobody“, čo jednoznačne a nespochybniteľne možno vyvodit' z tej skutočnosti, že postupom všeobecných súdov neboli chránené záujmy druhej rodiny mňa ako odporcu a navrhovateľa v tomto konaní, ktorú som založil, ktorej ochrana je taktiež pod garanciou ústavného zákona a jeho čl. 41 ods. 1, právne závery všeobecných súdov sú v extrémnom nesúlade s vykonanými skutkovými zisteniami, t. j. podmienkou neschopnosti samostatne sa živiť ako jednou zo základných predpokladov obsiahnutých v ust. § 92 ZR, keďže v tomto prípade nie je právny nárok na v zásade rovnakú životnú úroveň rozvedených manželov, zákon vyžaduje kvalifikovanú mieru odkázanosti, bez uvedeného sa rozhodnutia súdov javia ako neprijateľné a iracionálne, čo ich robí nespravodlivými a nepresvedčivými, preto takéto rozhodnutia sú považované za rozporné s čl. 46 ods. 1 ústavy či čl. 6 ods. 1 dohovoru.»

Sťažovateľ žiadal, aby ústavný súd v náleze vyslovil, že rozsudkom krajského súdu č. k. 8 CoP/131/2009-311 z 30. septembra 2009 bolo porušené jeho základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, aby zrušil predmetné rozhodnutie krajského súdu a priznal sťažovateľovi náhradu trov právneho zastúpenia v sume 254,88 €.

Na základe žiadosti ústavného súdu sa k veci listom sp. zn. 1 SprV/71/2010 z 3. marca 2010 vyjadril predseda krajského súdu, v ktorom uviedol:

«...Uvedené rozhodnutia sú právoplatné a tak nám neprislúcha posudzovať ich vecnú stránku, ani ich zákonnosť.

Z obsahu ústavnej sťažnosti vysvitá, že sťažovateľ v nej uvádza to isté, čo počas konania na súde prvého stupňa, resp. v odvolaní proti rozsudku okresného súdu.

S námietkami sťažovateľa, že navrhovateľka sama požiadala o rozviazanie pracovného pomeru a o vyradenie z evidencie uchádzačov o zamestnanie sa podrobne vypořiadal súd prvého stupňa v dôvodoch svojho rozsudku (viď č. l. 272-281 spisu).

Krajský súd v Košiciach v dôvodoch svojho rozsudku z 30. septembra 2009 sa dôsledne vypořiadal s výhradami sťažovateľa o nenariadení znaleckého dokazovania za účelom zistenia hospodárskeho výsledku R., s. r. o. K., ako aj s tým, či je možné príspevok na výživu rozvedeného manžela priznať aj po tak dlhom časovom odstupe od právoplatnosti rozhodnutia o rozvode (viď č. l. 313 - 315 súdneho spisu).

Podrobné, presvedčivé a zákonom zodpovedajúce sú dôvody ako prvostupňového, tak aj druhostupňového rozsudku, s ktorými sa v plnom rozsahu stotožňujeme a v podrobnostiach na ne odkazujeme.

Účastníci konania mali nielen možnosť vyjadriť sa k vykonaným dôkazom, ale tiež označiť (navrhnuť) dôkazy, ktorých vykonanie na preukázanie svojich tvrdení považovali za potrebné.

Pokiaľ súd nevyhovел návrhu na doplnenie dokazovania, vysvetlil v dôvodoch rozhodnutia, z akých dôvodov navrhovaný dôkaz nevykonal (§ 157 ods. 2 O. s. p.).

Právne závery všeobecných súdov (okresného i krajského) nie sú v extrémnom nesúlade s vykonanými skutkovými zisteniami, ba práve naopak.

Poznamenávame, že (ústavná) sťažnosť opakuje len argumenty, predložené už odvolaciemu súdu a podľa nášho názoru Ústavný súd SR nie je ďalšou inštanciou, a preto mu neprislúcha pokračovať v konaní o „odvolacích“ dôvodoch.

Z vyššie uvedených dôvodov navrhujeme ústavnú sťažnosť odmietnuť.»

Predseda krajského súdu v podaní z 31. marca 2010 a právna zástupkyňa sťažovateľa v podaní z 31. marca 2010 uviedli, že netrvajú na ústnom pojednávaní vo veci.

Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

II.

Podľa čl. 124 ústavy ústavný súd je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 140 ústavy podrobnosti o organizácii ústavného súdu, o spôsobe konania pred ním a o postavení jeho sudcov ustanoví zákon.

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu.

Podľa stabilizovanej judikatúry ústavného súdu (IV. ÚS 77/02, III. ÚS 63/06) každý má právo na to, aby sa v jeho veci v konaní pred všeobecnými súdmi rozhodovalo podľa relevantnej právnej normy, ktorá môže mať základ v platnom právnom poriadku Slovenskej republiky alebo takých medzinárodných zmluvách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom, ktorý predpisuje zákon. Súčasne má každý právo na to, aby sa v jeho veci vykonal ústavne súladný výklad aplikovanej právnej normy, ktorý predpokladá použitie ústavne súladne interpretovanej platnej a účinnej normy na zistený stav veci.

K úlohám právneho štátu patrí vytvorenie právnych a faktických garancií uplatňovania a ochrany základných práv a slobôd občanov. Ak je na uplatnenie alebo ochranu základného práva alebo slobody potrebné uskutočniť konanie pred orgánom

verejnej moci, úloha štátu spočíva v zabezpečení právnej úpravy takýchto konaní dostupných bez akejkoľvek diskriminácie každému z nositeľov základných práv a slobôd. Koncepcia týchto konaní musí zabezpečovať reálny výkon a ochranu základného práva alebo slobody, a preto ich imanentnou súčasťou sú procesné záruky takéhoto uplatňovania a ochrany základných práv a slobôd. Existencia takýchto konaní však nevyčerpáva ústavné požiadavky späté s uplatňovaním základných práv a slobôd. Ústavnosť týchto konaní predpokladá aj to, že orgán verejnej moci, pred ktorým sa takéto konania uskutočňujú, koná zásadne nestranne, nezávisle a s využitím všetkých zákonom vytvorených prostriedkov na dosiahnutie účelu takýchto procesných postupov. Ústavný súd v tomto smere osobitne pripomína objektivitu takéhoto postupu orgánu verejnej moci. Len objektívnym postupom sa v rozhodovacom procese vylučuje svojvôľa, ako aj ničím nepodložená možnosť úvahy orgánu verejnej moci bez akýchkoľvek objektívnych limitov, ktoré sú vymedzené zákonnými spôsobmi zisťovania skutkového základu, prijať rozhodnutie (II. ÚS 143/02, III. ÚS 60/04, obdobne aj II. ÚS 9/00, III. ÚS 300/06).

Podstata základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy spočíva v tom, že každý sa môže domáhať ochrany svojich práv na súde. Tomuto oprávneniu zodpovedá povinnosť súdu nezávisle a nestranne vo veci konať tak, aby bola právu, ktorého porušenie sa namieta, poskytnutá ochrana v medziach zákonov, ktorú tento článok ústavy o základnom práve na súdnu ochranu vykonáva (čl. 46 ods. 4 ústavy v spojení s čl. 51 ústavy). Ústavný súd zásadne nie je oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory všeobecných súdov, ktoré ich viedli k rozhodnutiu vo veci samej alebo k inému súdnemu rozhodnutiu, ktorým končí konanie pred nimi. Tento postup je dôsledkom toho, že všeobecné súdy vychádzajú pri prerokúvaní a rozhodovaní vecí patriacich do ich právomoci zo zákonnej úpravy a z vlastnej interpretácie zákonov. Základné právo na súdnu ochranu neznamená nárok na to, aby bol účastník konania pred všeobecným súdom úspešný, t. j. aby bolo rozhodnuté v súlade s jeho požiadavkami, resp. s jeho právnymi názormi. Neúspech v súdnom konaní nemožno bez ďalšieho považovať za porušenie základného práva. Je v právomoci všeobecných súdov vykladať a aplikovať zákony. Ak tento výklad nie je arbitrárny a je náležite zdôvodnený, ústavný súd nemá príčinu doň zasahovať (II. ÚS 172/05).

Z rozsudku krajského súdu č. k. 8 CoP/131/2009-311 z 30. septembra 2009 vyplýva, že „Potvrzuje rozsudok vo výroku o povinnosti odporcu (v konaní pred ústavným súdom sťažovateľa, pozn.) prispievať na výživu navrhovateľky, o dlžnom výživnom, o spôsobe jeho zaplatenia a o povinnosti odporcu zaplatiť súdny poplatok.

Mení rozsudok vo výroku o náhrade trov konania tak, že odporca je povinný nahradiť navrhovateľke trovy konania 1.506,54 € do 3 dní od právoplatnosti rozsudku na účet právnej zástupkyne navrhovateľky.“

V odôvodnení rozsudku krajského súdu č. k. 8 CoP/131/2009-311 z 30. septembra 2009 sa uvádza:

„... Odvolací súd konštatuje, že navrhovateľka dostatočným spôsobom preukázala, že jediným zdrojom jej príjmu je opatrovateľský príspevok, z čoho nie je schopná uspokojiť svoje odôvodnené potreby. Rovnako dostatočne preukázala, že jej dcéra, vzhľadom na jej zdravotné postihnutie, vyžaduje celodennú starostlivosť, s čím nie je v rozpore zistená skutočnosť, že jej bol poskytnutý príspevok na kúpu motorového vozidla v roku 1999, kedy navštevovala školu. V súvislosti s námietkou odporcu v odvolaní, že príspevok na výživu rozvedenej manželky bol navrhovateľke priznaný po uplynutí 25 rokov od rozvodu ich manželstva, odvolací súd považuje za potrebné uviesť, že navrhovateľka podala návrh 20. 2. 2004, teda za účinnosti Zákona o rodine č. 94/1963 Zb. v znení neskorších noviel, a súd prvého stupňa rozhodol napadnutým rozsudkom 19. 2. 2009, teda po nadobudnutí účinnosti nového Zákona o rodine č. 36/2005 Z. z., ktorý nadobudol účinnosť 1. 4. 2005. Podľa § 118 tohto nového zákona konania vo veciach výživného, o ktorých súd nerozhodol do 1. 4. 2005, sa dokončia podľa tohto zákona. V ustanovení § 114 tohto nového Zákona o rodine je uvedené, že právne vzťahy, ktoré vznikli pred 1. 4. 2005, sa posudzujú podľa ustanovení tohto zákona. Vznik týchto právnych vzťahov, ako aj práva a povinnosti z nich vzniknuté, sa ale posudzujú podľa doterajších predpisov. Právo na výživné je nepochybne hmotnoprávnym nárokom. Z uvedeného je zrejmé, že návrh navrhovateľky bolo potrebné posúdiť podľa § 92 Zákona o rodine č. 94/1963 Zb. (v súlade s § 114 Zákona o rodine č. 36/2005 Z. z.), ktorý nestanovoval časový limit pre poskytnutie príspevku na výživu rozvedeného manžela od právoplatnosti rozhodnutia o rozvode. V tejto súvislosti je

nevyhnutné konštatovať, že príspevok na výživu rozvedeného manžela upravený či už v zákone č. 94/1963 Zb. alebo v zákone č. 36/2005 Z. z. vychádza v podstate z tých istých princípov a zásad s tým, že rovnako ako pri ostatných druhoch vyživovacích vzťahov, aj v tomto prípade sú kritériá na určenie rozšírené o majetkové pomery na strane povinného. Základným predpokladom pre vznik vyživovacej povinnosti voči bývalému manželovi je právoplatné rozvedenie manželstva a rozvedený manžel, ktorý nie je schopný sám sa živiť a tiež skutočnosť, že bývalý manžel s ohľadom na svoje schopnosti, možnosti a majetkové pomery je schopný mu poskytnúť príspevok. Pri rozhodovaní o určení príspevku na výživu rozvedeného manžela je vždy nevyhnutné súčasne prihliadať na odôvodnené potreby oprávneného a na schopnosti, možnosti a majetkové pomery povinného. Skutočnosť, že rozvedená manželka (manžel) má príjem, sama o sebe nestačí na konštatovanie, že je schopná sama sa živiť, ak z tohto príjmu nie je schopná uhradiť si popri nevyhnutných nákladoch na stravovanie aj ďalšie nevyhnutné životné náklady. Nie je namieste ani úvaha, že by rozvedená manželka nemala mať zabezpečenú primeranú výživu z prostriedkov svojho bývalého manžela, hoci tento na to prostriedky má, ale že by jej primeraná výživa mala byť dopĺňaná zo spoločenských zdrojov. Takýto výklad zákona by bol v rozpore s dobrými mravmi, ktoré sú základným kritériom pre posudzovanie všetkých nárokov na výživné. So zreteľom na odvolacie námietky odporcu je tiež potrebné uviesť, že ak by sa aj nárok navrhovateľky posudzoval podľa nového Zákona o rodine č. 36/2005 Z. z., podľa ktorého je príspevok možné priznať najdlhšie na dobu 5 rokov od právoplatnosti rozhodnutia o rozvode, je nepochybne, že v tomto prípade by bolo potrebné aplikovať druhú vetu § 72 ods. 3, podľa ktorej súd môže výnimočne túto dobu predĺžiť, ak rozvedený manžel, ktorému súd príspevok priznal, nie je z objektívnych dôvodov schopný sám sa živiť ani po uplynutí tejto doby, najmä ak ide o manžela, ktorému bolo v konaní o rozvod manželstva zverené do osobnej starostlivosti dieťa s dlhodobo nepriaznivým zdravotným stavom, alebo o manžela, ktorý má sám dlhodobo nepriaznivý zdravotný stav, vyžadujúci sústavnú opateru. Z uvedeného dôvodu je námietka odporcu týkajúca sa času uplynulého od rozvodu manželstva s navrhovateľkou neopodstatnená. Pokiaľ odporca vytýkal súdu prvého stupňa, že nebolo nariadené znalecké dokazovanie za účelom zistenia hospodárskeho výsledku s. r. o., na čo je kompetentný výlučne znalec, je potrebné konštatovať, že zisťovanie hospodárskeho výsledku obchodnej spoločnosti v konaní o určenie príspevku na výživu

rozvedeného manžela nie je spravidla potrebné vykonať na takej odbornej úrovni, ktorá by vyžadovala znalecké dokazovanie, keďže zistená skutočnosť sa nevyhnutne posudzuje v kontexte s inými relevantnými skutočnosťami a nikdy nie sama o sebe a v tejto právnej veci je predmetom dokazovania zistenie takých skutočností, ktoré sú relevantné pre posúdenie schopností a možností odporcu (§ 92 ods. 1, § 96 zákona č. 94/1963 Zb.). Z vykonaného dokazovania a z odôvodnenia napadnutého rozsudku vyplýva, že konajúci súd postupoval v súlade s uvedenými princípmi. Zistenie hospodárskeho výsledku R., s. r. o. K., ktorá v skutočnosti vykazuje miliónové straty, posúdil konajúci súd v kontexte s ostatnými skutočnosťami ako sú životný štýl odporcu, jeho výdavky a ostatné príjmy, napr. pôžičky a úvery v celkovej hodnote skoro 2 mil. Sk, kúpa rodinného domu a jeho nákladná rekonštrukcia, prevod členských práv k družstevnému bytu za 1 mil. Sk, príjem zo zamestnania 9.000,- Sk a pod. Súd prvého stupňa správne poukázal na to, že splátky úverov a pôžičiek a výška bežných výdavkov odporcu vysoko presahujú ním deklarovaný príjem zo zamestnania. Konajúci súd hodnotiac všetky dôkazy jednotlivo a v ich vzájomnej súvislosti dospel k záveru, že odporca má vyšší príjem ako ním deklarovaných 9.000,- Sk napriek tomu, že spoločnosť R., s. r. o. K. oficiálne vykazuje stratu a dospel k správne záveru, že odporcove schopnosti a možnosti umožňujú, aby prispieval na primeranú výživu navrhovateľky 3.000,- Sk (resp. 100 €) mesačne. S týmto záverom sa odvolací súd stotožňuje, pretože logicky vyplýva z vecne správnych úvah súdu prvého stupňa a zo zistených skutkových okolností v konaní. Dlžné výživné súd prvého stupňa vyčíslil správne, správne určil aj počiatok odporcovej povinnosti, ktorému určil lehotu 90 dní od právoplatnosti rozsudku na zaplatenie, ktorú považuje aj odvolací súd za primeranú schopnostiam a možnostiam odporcu. ...“

Požiadavky vyplývajúce z princípu kontradiktórnosti konania definoval Európsky súd pre ľudské práva tak, že jedným z prvkov spravodlivého procesu v zmysle čl. 6 ods. 1 dohovoru je jeho kontradiktórny charakter. Každá strana procesu musí zásadne mať možnosť nielen predložiť dôkazy a argumenty, ktoré považuje za nutné, aby jej požiadavky uspeli, ale aj zoznámiť sa s každým dokladom a pripomienkou predloženými súdu za účelom ovplyvniť jeho rozhodnutie a vyjadriť sa k nim (rozhodnutie vo veci Mantovanelli c. Francúzsko z 18. marca 1997, Recueil 1997, II, s. 436, § 33).

Právo na spravodlivý proces zaručené čl. 6 ods. 1 dohovoru zahŕňa právo, aby každá strana občianskeho súdneho konania mala primeranú možnosť obhajovať svoju záležitosť pred súdom za podmienok, ktoré ju podstatne neznevýhodňujú v pomere k druhej strane (rozhodnutie vo veci Monnel a Morris c. Spojené kráľovstvo z 2. marca 1987, séria A, č. 115, s. 23, § 62; rozhodnutie vo veci Ankerl c. Švajčiarsko z 23. októbra 1996, Recueil 1996, V. s. 1553).

Súčasťou obsahu základného práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru je aj právo účastníka konania na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu. Všeobecný súd však nemusí dať odpoveď na všetky otázky nastolené účastníkom konania, ale len na tie, ktoré majú pre vec podstatný význam, prípadne dostatočne objasňujú skutkový a právny základ rozhodnutia bez toho, aby zachádzali do všetkých detailov sporu uvádzaných účastníkmi konania. Preto odôvodnenie rozhodnutia všeobecného súdu, ktoré stručne a jasne objasní skutkový a právny základ rozhodnutia, postačuje na záver o tom, že z tohto aspektu je plne realizované základné právo účastníka na spravodlivý proces (IV. ÚS 115/03).

Podľa ustálenej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva musia súdne rozhodnutia v dostatočnej miere uvádzať dôvody, na ktorých sú založené, pričom rozsah tejto povinnosti závisí od osobitostí jednotlivých prípadov. Povinnosť súdov odôvodňovať svoje rozsudky nie je možné chápať tak, že sa vyžaduje podrobná odpoveď na každý argument (napr. Helle c. Fínsko, Schenk c. Švajčiarsko, Ruiz Torija c. Španielsko).

Pre ústavne konformný výklad základného práva zaručeného čl. 46 ods. 1 ústavy je podstatné preskúmať jeho medze v zákonoch, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú v zmysle čl. 51 ods. 1 ústavy.

Za úplné a dostačujúce možno považovať také odôvodnenie rozsudku, ktoré dostatočným spôsobom informuje účastníka konania o skutkových zisteniach a právnych záveroch, na základe ktorých súd meritórne posúdil vec a rozhodol. Pokiaľ teda odôvodnenie obsahuje základné prednesy a návrhy účastníkov konania, výpočet vyhodnotených dôkazov a skutočností, ktoré súd považoval za preukázané, ako aj zrozumiteľný výklad právneho posúdenia skutkového stavu podľa príslušných zákonných ustanovení spĺňa v plnej miere požiadavku § 157 Občianskeho súdneho poriadku.

Krajský súd sa pri rozhodovaní v predmetnej veci uvedenými zásadami a východiskami dôsledne neriadil a nevysporiadal sa dostatočne so základnými právnymi otázkami, ktoré sú pre právne posúdenia tejto veci podstatné.

Ústavný súd v zmysle jemu zverenej právomoci preskúmal súlad interpretácie prednesenej krajským súdom s ústavou a zákonmi, pokiaľ tento stanovil okruh právnych noriem, ktoré sa na vec vzťahujú a ktorými bude posudzovať predložený právny problém. V prípade konkurencie dvoch právnych noriem musí byť zrejmé, ktorou právnou normou bude skutkový stav posúdený a aká bude interpretácia týchto noriem. V súvislosti s odvolacou námietkou sťažovateľa (odporcu) týkajúcou sa uplynutia 25 rokov od rozvodu manželstva do doby rozhodovania súdu krajský súd v odôvodnení rozsudku správne poukazuje na to, že v priebehu prvostupňového konania došlo k zmene relevantnej hmotnoprávnej úpravy – zákona o rodine, keďže zákon č. 94/1963 Zb. o rodine v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o rodine“) stratil platnosť 1. apríla 2005, keď nadobudol účinnosť čl. I zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 36/2005 Z. z.“). Krajský súd uviedol, že „navrhovateľka podala návrh 20. februára 2004, teda za účinnosti Zákona o rodine č. 94/1963 Zb. v znení neskorších noviel, a súd prvého stupňa rozhodol napadnutým rozsudkom 19. 2. 2009, teda po nadobudnutí účinnosti nového Zákona o rodine č. 36/2005 Z. z.“.

Pre posúdenie a rozhodnutie v danej veci prichádzala do úvahy aplikácia týchto právnych predpisov:

Podľa § 92 ods. 1 zákona o rodine rozvedený manžel, ktorý nie je schopný sám sa živiť, môže žiadať od bývalého manžela, aby mu prispieval na primeranú výživu podľa svojich schopností a možností. Ak sa nedohodnú, rozhodne súd o príspevku na výživu na návrh niektorého z nich.

Podľa § 72 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z. z. rozvedený manžel, ktorý nie je schopný sám sa živiť, môže žiadať od bývalého manžela, aby mu prispieval na primeranú výživu podľa svojich schopností, možností a majetkových pomerov.

Podľa § 72 ods. 2 zákona č. 36/2005 Z. z. ak sa bývalí manželia nedohodnú, určí rozsah príspevku na výživu na návrh niektorého z nich súd. Prihliadne pritom aj na príčiny, ktoré viedli k rozvratu vzťahov medzi manželmi.

Podľa § 114 zákona č. 36/2005 Z. z. právne vzťahy, ktoré vznikli pred 1. aprílom 2005, sa posudzujú podľa ustanovení tohto zákona. Vznik týchto právnych vzťahov, ako aj práva a povinnosti z nich vzniknuté sa však posudzujú podľa doterajších predpisov.

Podľa § 118 zákona č. 36/2005 Z. z. konania vo veciach výživného podľa tretej časti tohto zákona, o ktorých súd nerozhodol do 1. apríla 2005, sa dokončia podľa tohto zákona.

Krajský súd podstatnú časť uvedených zákonných ustanovení aj odcitoval, ďalej však už v odôvodnení jeho rozsudku absentujú závery, ktoré z tejto právnej úpravy plynú pre konkrétny prípad, okrem konštatovania, že *„Právo na výživné je nepochybne hmotnoprávnym nárokom. Z uvedeného je zrejmé, že návrh navrhovateľky bolo potrebné posúdiť podľa § 92 Zákona o rodine č. 94/1963 Zb. (v súlade s § 114 Zákona o rodine č. 36/2005 Z. z.), ktorý nestanovoval časový limit pre poskytnutie príspevku na výživu rozvedeného manžela od právoplatnosti rozhodnutia o rozvode.“*

Krajský súd neuviedol, z akých dôvodov nevzal do úvahy ustanovenie § 118 zákona č. 36/2005 Z. z., a pokiaľ ide o § 114 toho istého zákona, zameral sa iba na znenie jeho druhej vety.

K tomu ústavný súd v prvom rade uvádza, že pokiaľ ide o vznik práva navrhovateľky na príspevok na primeranú výživu od bývalého manžela (ďalej len „príspevok“), presnejšie povedané, jej práva na to, aby o takýto príspevok mohla požiadať, zmena právnej úpravy túto otázku nijako neovplyvnila, pretože podstata tohto právneho inštitútu v obidvoch zákonoch je v zásade zhodná (to napokon konštatuje aj krajský súd v ďalšom texte odôvodnenia). Na druhej strane však už vôbec nie je zrejmé, o aké práva a povinnosti „vzniknuté“ medzi účastníkmi konania za účinnosti pôvodného zákona o rodine by malo ísť, keďže konkrétne práva a povinnosti týkajúce sa príspevku boli založené (vznikli) až rozhodnutiami súdov. Navyše, z odôvodnenia rozsudku krajského súdu vôbec nevyplýva, akú úlohu v danom prípade zohráva prvá veta ustanovenia § 114 zákona č. 36/2005 Z. z., podľa ktorej „právne vzťahy, ktoré vznikli pred 1. aprílom 2005, sa posudzujú podľa ustanovení tohto zákona“, čo rovnako platí o zákonom imperatívne uvedenom v § 118 zákona č. 36/2005 Z. z., že „konania vo veciach výživného podľa tretej časti tohto zákona, o ktorých súd nerozhodol do 1. apríla 2005, sa dokončia podľa tohto zákona“.

Napriek tomu, ako už bolo uvedené, krajský súd skonštatoval, že návrh navrhovateľky (ako celok, teda nie iba vznik práva) bolo potrebné posúdiť podľa pôvodného zákona o rodine. Skutočnosť, že krajský súd sa s otázkou aplikácie relevantnej právnej úpravy riadne nevysporiadal, podčiarkuje aj fakt, že v ďalšej časti odôvodnenia svoj vlastný záver relativizuje, ak uvádza, že „... *ak by sa aj nárok navrhovateľky posudzoval podľa nového Zákona o rodine č. 36/2005 Z. z...*“.

Ústavný súd bez toho, aby posudzoval zistený skutkový stav v danej veci alebo aby vstupoval do právnych úvah konajúcich všeobecných súdov, konštatuje, že krajský súd sa v uvedenom smere pri aplikácii jednoduchého práva odklonil od ústavnej požiadavky, že každý má právo, aby sa v jeho veci rozhodovalo podľa relevantnej právnej normy.

Uvedené nedostatky považuje ústavný súd za prvý dôvod, pre ktorý je potrebné označiť napadnuté rozhodnutie za neodôvodnené a arbitrárne, čo v konečnom dôsledku (ako

sa uvádza ďalej) bolo spôsobilé zásadným spôsobom ovplyvniť aj rozhodnutie krajského súdu v merite veci (v spojení s prvostupňovým rozsudkom).

Druhým okruhom otázok, ktorými sa ústavný súd rozhodujúc o sťažnosti sťažovateľa zaoberal, bola vecnoprávna stránka jeho námietok uplatnených aj v odvolaní podanom krajskému súdu, a to jeho nesúhlas s tým, že o príspevku rozhodli sudy až po 25 rokoch od rozvodu manželstva s navrhovateľkou.

Platná právna úprava príspevku podľa ustanovenia § 72 ods. 3 prvej vety zákona č. 36/2005 Z. z. ustanovuje pravidlo, že príspevok možno priznať najdlhšie na dobu piatich rokov odo dňa právoplatnosti rozhodnutia o rozvode. Krajský súd opomenul interpretovať toto normatívne ustanovenie, z ktorého podľa názoru ústavného súdu jednoznačne vyplýva, že slovné spojenie „doba piatich rokov“ neurčuje iba dĺžku obdobia, ktoré je možné kedykoľvek po rozvode manželstva „vymerať“, ale viaže sa na jedinečné časové obdobie plynúce bezprostredne po rozvode („odo dňa právoplatnosti rozhodnutia o rozvode“). Takýto výklad korešponduje aj s účelom tohto inštitútu, ktorý sa viaže na zmenené životné podmienky bývalých manželov spôsobené rozvodom, inými slovami, medzi potrebou a odôvodnenosťou poskytnutia príspevku a rozvodom musí byť príčinná súvislosť. Napokon, ani výnimka z uvedeného pravidla obsiahnutá v ďalšom texte tohto ustanovenia uvedený výklad nespochybňuje, ale naopak potvrdzuje, pretože aj slovné spojenie „*Súd môže výnimočne túto dobu predĺžiť, ak rozvedený manžel, ktorému súd príspevok priznal, nie je z objektívnych dôvodov schopný sám sa živiť ani po uplynutí tejto doby...*“ nepochybne svedčí o tom, že v týchto prípadoch musí vždy ísť o situáciu, keď v rozhodujúcom čase piatich rokov po rozvode súd príspevok priznal (1) a neskôr sa ukáže, že bývalý manžel poberajúci príspevok ani po uplynutí tejto doby nenadobudol schopnosť sám sa živiť (2), súd môže pri splnení ďalších hmotnoprávnych podmienok (na ktoré sa krajský súd výlučne zamerlal) túto dobu predĺžiť (3).

Uvedený postup krajského súdu, ktorý bol zavŕšený potvrdením rozsudku prvostupňového súdu, nemožno považovať za ústavne konformný v zmysle čl. 152 ods. 4

ústavy, a to aj z dôvodov, že je v kolízii s ústavným princípom právnej istoty a princípom spravodlivosti.

Krajský súd dospel k záveru, že súd prvého stupňa dostatočne zistil skutkový stav. Opomenul však (a tým by dal odpoveď na niektoré námietky sťažovateľa), že súdna prax pre takéto prípady, akým bola prerokúvaná vec, sa ustálila v tom, že pre posúdenie „schopností, možností a majetkových pomerov“ bývalého manžela, ktorému sa ukladá povinnosť platiť príspevok, sa v zásade nemôže brať do úvahy hmotný majetok, ktorý od rozvodu nadobudol, resp. sa od neho nemôže požadovať, aby takýto majetok predal a takto získané finančné prostriedky použil na úhradu príspevkov (táto okolnosť má v danom prípade značnú váhu, ak sa vezme do úvahy doba, ktorá od rozvodu manželstva uplynula).

Ústavný súd považuje odôvodnenie rozsudku krajského súdu č. k. 8 CoP/131/2009-311 z 30. septembra 2009 za arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neudržateľné do tej miery, že to malo za následok porušenie označených ústavnoprocených práv sťažovateľa. Rozsudkom krajského súdu č. k. 8 CoP/131/2009-311 z 30. septembra 2009 došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku nálezu).

Nad rámec tohto odôvodnenia ústavný súd považuje za potrebné poukázať na to, že z preskúmaného súdneho spisu ani z obsahu sťažnosti nevyplýva, či pred podaním návrhu navrhovateľka požiadala bývalého manžela o príspevok, resp. či z jej strany došlo k pokusu o dohodu s bývalým manželom na poskytovaní príspevku. V tejto súvislosti ústavný súd prezentuje názor, že v zápornom prípade by išlo o predčasne podaný návrh na súd, pretože uvedená zákonná hmotnoprávna podmienka je obsiahnutá v obidvoch relevantných právnych úpravách (pôvodný zákon o rodine a zákon č. 36/2005 Z. z.) a bez jej splnenia treba návrh zamietnuť.

III.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie, zakázať pokračovanie v porušovaní základných práv a slobôd alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, alebo ak je to možné, prikázať, aby ten, kto porušil práva alebo slobody podľa odseku 1, obnovil stav pred porušením.

Podľa § 56 ods. 2 zákona o ústavnom súde ak sa základné právo alebo sloboda porušili rozhodnutím alebo opatrením, ústavný súd také rozhodnutie alebo opatrenie zruší.

Podľa § 56 ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd sťažnosti vyhovie, môže vrátiť vec na ďalšie konanie.

Vzhľadom na to, že napadnutým rozsudkom krajského súdu došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ústavný súd zrušil rozsudok krajského súdu č. k. 8 CoP/131/2009-311 z 30. septembra 2009 a vec mu vrátil na ďalšie konanie (bod 2 výroku nálezu).

Ústavný súd napokon rozhodol aj o náhrade trov konania sťažovateľa, ktoré mu vznikli v dôsledku právneho zastúpenia pred ústavným súdom advokátkou JUDr. G. Č. Právna zástupkyňa sťažovateľa si v podaní z 31. marca 2010 uplatnila sumu 254,88 € za dva úkony právnej služby (prevzatie právneho zastúpenia vrátane prvej porady s klientom, sťažnosť). Základom pre výpočet náhrady za úkon právnej služby je priemerná mesačná mzda zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky, ktorá v prvom polroku 2009 bola 721,40 €. Ústavný súd priznal sťažovateľovi náhradu trov právneho zastúpenia za dva úkony právnej služby v hodnote po 120,23 € (príprava a prevzatie veci a písomné vyhotovenie sťažnosti) a dvakrát náhradu režijného paušálu po 7,21 € podľa vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách

advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov. Ústavný súd vyslovil povinnosť krajského súdu uhradiť trovy právneho zastúpenia právnej zástupkyňi sťažovateľa (bod 3 výroku nálezu).

Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 12. mája 2010